

Näringslivets skolforum

SWEDISH ENTERPRISE SCHOOL FORUM

RÄTT START I LIVET. SÅ LYFTER VI SVENSK FÖRSKOLA.

Rätt start i livet – så lyfter vi svensk förskola

CHRISTIAN EIDEVALD

Antagande:

Förskolans problem är inte
(bara) stora barngrupper

Förskolan: en bärande del av välfärdsstaten

- Expanderade kraftigt under 1970-talet – betraktas som en nyckel i det svenska välfärdsprojektet för **jämlikhet, jämställdhet och sysselsättning** – särskilt kvinnors inträde på arbetsmarknaden
- Högt deltagande: starkt bidrag till **välstånd, kompetensförsörjning och integration**
- Nästan alla barn deltar: **485 000 barn i 8 800 förskolor (2024)**
- Finansieras främst kommunalt
 - ca 94 miljarder kr/år
 - ca 191 700 kr per barn

Förskolan som investering

- Förskola av *hög kvalitet* **minskar risk för ohälsa, skolmisslyckanden och utanförskap**
 - Ekonomisk forskning **visar stora samhällsvinster**: lägre vård- och socialkostnader, högre utbildningsnivå och skatteintäkter
 - **Tidiga, kompenserande insatser** ger högre avkastning än sena åtgärder
- Barn som växer upp i **utsatta livsvillkor** – låg utbildning, ekonomi eller psykisk ohälsa i familjen – har mest att vinna på förskola *av hög kvalitet*
 - **Utmaning**: Dessa barn deltar i **lägre grad** än barn från resursstarka hem

Inte längre världens bästa förskola?

- Hög tillgänglighet, kvalitet och samhälleligt stöd – har länge varit ett internationellt föredöme
- Flera indikatorer pekar på **sjunkande kvalitet**
 - Minskad andel utbildade förskollärare, större barngrupper, pressad arbetsmiljö
 - Stora skillnader mellan förskolor

Tre nivåer av kvalitet i förskolan

1 Strukturkvalitet – förutsättningarna

- Gruppstorlek, personaltäthet, utbildning, lokaler

Skapar ramarna – men räcker inte i sig

2 Processkvalitet – det som sker i vardagen

- Kvaliteten i samspelet mellan barn och vuxna
- Lyhört bemötande, lek, språk, trygghet och nyfikenhet

Avgörande för barns välmående och lärande

3 Resultatkvalitet – vad barnen får med sig

- Språk, sociala färdigheter, delaktighet och lust att lära

Svår att mäta, men allt mer uppmärksammas

Sambandet mellan nivåerna

Resurser är viktiga – men inte tillräckliga

- → Det avgörande är *hur* de används och hur arbetet *organiseras*

Skillnader mellan förskolor:

- → Vissa lyckas väl trots svaga strukturella förutsättningar, andra misslyckas trots goda
 - (Vi saknar kunskap vad beror på ...)

Ödesfrågor för svensk förskola

- **Obalans mellan uppdrag och resurser** – växande krav utan motsvarande stöd → ökad belastning och minskad kvalitet
- **Barngruppers storlek** ses som största hindret för kvalitet, men sambanden är komplexa
- **Kompetensbrist:** lång period av sjunkande andel legitimerade förskollärare (stora skillnader mellan förskolor)

Ledarskapets och styrningens avgörande betydelse

- Resurser gör inte så stor skillnad utan ledarskap som leder och omsätter dem på bra sätt
- Oklara mål och svag uppföljning gör att satsningar sällan ger tänkt effekt

Framtiden kräver färre kontrollsystem – och fler starka ledare med tid, tillit och mandat till det som gör skillnad

Förskolans nya utmaningar

- **Minskad likvärdighet:** kompenserar inte fullt ut för barns olika villkor
- **Demografiska kast:** snabbt sjunkande barnkullar – men samtidigt risk för kortsiktiga och kostsamma neddragningar
- **Ekonomisk press:** fasta kostnader, inflation och minskade intäkter ger svåra prioriteringar
- **Ökad segregation:** barn med störst behov går ofta i förskolor med lägre kvalitet
- **Större skillnader mellan förskolor** – både socialt och kvalitetsmässigt

Förskolan står inför sin största omställning sedan 1990-talet – med krav på långsiktighet, rättvis resursfördelning och styrning som minskar klyftor

1. Dags för en ny läroplan

Förskolan har ett starkt uppdrag – men läroplanen är inte längre ändamålsenlig

Problem:

- Målen är för övergripande – svårt att omsätta i praktik
- Samma mål för alla barn, trots olika åldrar och behov
- För mycket tid går åt till tolkning av uppdraget istället för mötet med barnen

→ Tre huvuduppgifter för förskolan

1. Stötta nyfikenhet, trygghet och tilltro till sitt eget lärande – med fokus på motorik, språk och kommunikation
2. Stötta i att förstå och reglera sina känslor och beteenden
3. Stötta i att fungera i grupp och förstå sig själv i relation till andra

Behövs relevanta metodstöd – forskningsbaserade, inte checklistor

2. Nationell strategi för kompetensförsörjning

Förskolans kvalitet avgörs i mötet mellan vuxna och barn – kräver starkt ledarskap och rätt kompetens

- **Rektorer** behöver ges tid, mandat och stöd att leda undervisningen
 - Mindre styrande, mer stödjande (rikta fokus mot förskolor av låg kvalitet)
- **Barnskötarutbildningen** behöver moderniseras och samordnas med huvudmän – fokus på språk, lek, samspel och barns självreglering
- **Förskolläroterutbildningen** bör stärkas med mer lärarledd tid (flera förändringar på gång)

3. Mindre (fel) kontroll – mer tid för kvalitet

Byråkratin tar tid från barnen

- Varje ny lag, mål eller checklista riskerar att ta fokus från samspelet och mötet med barnen (undervisningen)
- Det som mäts mest (struktur) är inte det som betyder mest (processkvalitet) → och vi behöver dessutom mer kunskap om vad barnen får med sig av förskolan (resultatkvalitet)

Minska administrationen och mer undervisning, tillit och stöd för pedagogiskt utvecklingsarbete

4. Riktade satsningar med verklig effekt

Satsningar följs ofta upp utifrån nöjdhet och kostnad – inte effekt för barnen

- Få politiska satsningar och initiativ mäts utifrån vad som händer i mötet mellan barn och vuxna, och vad barnen får med sig

5. Nationellt forsknings- och utvecklingscenter för förskolan

Förskolan saknar en gemensam kunskapsinfrastruktur

- Kommuner och huvudmän prövar sig fram utan samlad lärdom (tar stora resurser i anspråk, utan att vi vet vilka effekter de ger för barnen)
- Ett nationellt FoU-center behövs för att samla, analysera och sprida vad som fungerar (och inte fungerar) och under vilka förutsättningar – i praktik och styrning
 - Ger underlag för politiska satsningar, hur insatser utvärderas och metodstöd till huvudmän, skolchefer, rektorer, förskollärare och arbetslag

Hur kan vi tillsammans skapa ett system där forskning, profession och politik drar åt samma håll – så att **styrning leder till kvalitet** och inte till mer administrativ kontroll?

**Näringslivets
skolforum**

SWEDISH ENTERPRISE SCHOOL FORUM